

# RÅDET FOR LIKESTILLING AV FUNKSJONSHEMMEDE I NORDLAND ÅRSMELDING 2017



## 1. Innhold

Innhold	1
Forord	2
Reglement for Rådet for likestilling av funksjonshemmede i Nordland	2
Formål – utdrag fra reglementet	2
Rådet for likestilling av funksjonshemmede i Nordland (Rlf) for perioden 2015 - 2019	3
ADMINISTRASJON OG ØKONOMI	3
1. Sekretariatet	3
2. Økonomi	3
3. Informasjon	3
VIRKSOMHET OG RESULTATER I 2017	3
4. Møter	3
5. Aktivitetsplan	3
6. Døråpneren	4
7. Driftstilskudd	5
8. Samarbeid:	5
9. Fylkestingssaker	5
10. Møter, kurs og konferanser med deltakelse fra Rlf	6
RAPPORTER FRA ANDRE ARRANGEMENT OG AKTIVITET	7
11. Temadagene – FFO i samarbeid med Rlf	7
12. Generasjonskonferanse	7
13. Studietur til Barcelona	8
14. Reiseliv for alle.	9
15. Nord Norsken	9
16. Landskonferanse	10
Vedlegg 1 Medlemmer 2017	11
Vedlegg 2 Reglementet for Rlf	13
Vedlegg 3 Oppdatert aktivitetsplan 2018	16
Vedlegg 4 - RAPPORTERING FRA ADMINISTRASJONEN I FORHOLD TIL PLANEN «UNIVERSELL UTFORMING – ET SAMFUNN FOR ALLE».	19

## 2.Forord

2017 har vært et svært aktivt år for Rådet for likestilling av funksjonshemmede i Nordland (RLF). Rådet har en spennende sammensetning der medlemmene har ulike kompetanse, ulike interesser og ulike bakgrunn. Dette gjør jobben som leder i rådet svært interessant, men også utfordrende. Men dialogen er konstruktiv og det at man som oftest oppnår enighet viser at RLF har et tydelig mandat fra fylkestinget som medlemmene stiller seg bak.

RLF har i 2017 hatt et sterkt fokus på den nye handlingsplanen for Universell utforming. Vi opplever at Fylkesrådet har tatt på alvor kritikken som kom i forvaltningsrevisjonen i 2017 og vi er svært fornøyd både med organiseringen og det fokuset dette arbeidet har fått i organisasjonen. RLF ønsker å bidra inn i denne prosessen, og RLF har stilt sin rådgiver til disposisjon med sin kunnskap og sin erfaring på området. Selv om arbeidet kom seint i gang, og den gamle handlingsplanen måtte prolangeres et stykke ut i 2018, er RLF fornøyd med framdriften og har klare forventninger til innholdet i den nye handlingsplanen.

RLF hadde i 2017 aktivitet på mange områder. Vi var både på studieturer, hadde egne arrangementer og arrangementer i samarbeid med andre, og ga vår uttalelse i mange av Fylkestingets saker som vi mener er relevante for oss å uttale oss om. Spesielt har vi hatt fokus på tallgrunnlaget i statistikkene fra videregående skole i forhold til unge funksjonshemmede. Et slikt tallgrunnlag finnes ikke, og vi vet dermed lite eller ingenting om status for denne gruppen i forhold til frafall, karakternivå eller lærlingeplass. Vi er i dialog med Utdanningsavdelingen, for å finne ut om det er mulig å få til en inndeling i undersøkelsene slik at vi kan få fram tall på dette. Nordlandsforskning har gjennomført en undersøkelse i forhold til hatytringer og mobbing som viser at dette er ei svært utsatt gruppe.

Hvis vi skal kunne diskutere og sette i gang relevante tiltak for gruppen av unge funksjonshemmede må vi ha et tallgrunnlag. RLF vil jobbe videre med dette også i 2018 – hvis vi ikke vet jobber vi i blinde.

RLF har en lang tradisjon med å ha fokus på kompetansebygging i de kommunale rådene. Vi sitter på ressurser og kompetanse som gjør det naturlig at vi bidrar til å øke gjennomslagskraften til disse. Det er imidlertid en utfordring å skulle bidra til de kommunale rådene i alle Nordlands 44 kommuner. Vi har derfor tatt initiativet til et samarbeid mellom de Nord-Norske rådene til et prosjekt der målet er å etablere en e-læringsløsning som medlemmene i de kommunale rådene i nord kan bruke til egen kompetanseheving. I Nordland vil vi kombinere dette med regionale konferanser i Nord- Midt- og Sørfylket.

Vi tror dette kan være en viktig og kostnadseffektiv bidragsyter til kompetanseheving av de kommunale rådene, og samtidig gir de regionale konferansene anledning til erfaringsutveksling, og felles kompetansepåfyll.

Årsmeldingen viser bredden og dybden i det arbeidet rådet har gjennomført i 2017, og aktivitetsplanen vi har lagt opp til for 2018 vil videreføre dette aktivitetsnivået.

### 3.Reglement for Rådet for likestilling av funksjonshemmede i Nordland

Reglementet ble vedtatt av fylkesting i sak 110/11 og trådte i kraft 10.10.2011. Hele reglementet kan finnes på [www.nfk.no/funksjonshemmede](http://www.nfk.no/funksjonshemmede) - på undermeny «retningslinjer».

#### Formål – utdrag fra reglementet

Rådet for likestilling av funksjonshemmede i Nordland (heretter Rlf) er et rådgivende organ for fylkeskommunen, statlige etater på fylkesnivå, kommuner og andre offentlige instanser og institusjoner. Rlf arbeider etter den politiske målsetningen om full deltaking og likestilling for funksjonshemmede i samfunnet. FNs standardregler for like muligheter for mennesker med funksjonshemming skal være et sentralt redskap i dette arbeidet.

Rlf skal sørge for at mennesker med funksjonshemming sikres en åpen, bred og tilgjengelig medvirkning i arbeidet med saker som er særlig viktige for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Dette gjelder blant annet tilgjengelighet, arbeid mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne og tjenester for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

### 4.Rådet for likestilling av funksjonshemmede i Nordland (Rlf) for perioden 2015 - 2019

Rådet for likestilling av funksjonshemmede for perioden 2015-2019 ble oppnevnt av fylkestinget i sak 136/2015 og består av tre politikere, fem representanter fra funksjonshemmedes organisasjoner inkludert en ungdomsrepresentant, tre representanter fra fylkeskommunens administrasjon, én representant fra Fylkesmannen og én representant fra KS. Rlf har ett fast, møtende varamedlem for ungdomsrepresentanten og en fast, møtende observatør fra Samarbeidsforum for funksjonshemmedes organisasjoner (SAFO).



## 5. ADMINISTRASJON OG ØKONOMI

### 1. Sekretariatet

Sekretariatet for Rlf er inngår i «team medvirkning» ved fylkesordførers kontor. Dette bidrar til bredde i sekretariatets arbeid. Team medvirkning arbeider med å kvalitetssikre sekretariatsfunksjonen både for Rlf, Fylkeseldrerådet og Ungdommens fylkesting og Ungdommens fylkesråd.

### 2. Økonomi

Årsbudsjett for 2017 var på kr 3 145 594. Av dette er tilskudd på kr 2 500 000 utbetalt til funksjonshemmedes organisasjoners fylkeslag. Rlf hadde et overforbruk på kroner 3905.

### 3. Informasjon

Rlf har egen nettside under politikk på [nfk.no](http://nfk.no). Der publiseres det statisk informasjon og nyheter. Innkallinger til rådsmøter, sakspapirer og møteprotokoll publiseres på [www.nfk.no](http://www.nfk.no). Facebook brukes aktivt for å formidle informasjon om Rlf og tema som handler om likestilling av funksjonshemmede.

## 6. VIRKSOMHET OG RESULTATER I 2017

Rådet for likestilling av funksjonshemmedes oppgaver er nedfelt i Rlf sitt reglement, vedtak i fylkestinget, fylkesplanen og i planen «Universell Utforming, et Samfunn for alle». Rlf har i tillegg vedtatt et eget arbeidsprogram.

### 1. Møter

- i. Rlf har avholdt 5 møter i 2017 og behandlet 51 saker.
- ii. Rlf sitt arbeidsutvalg har avholdt 4 møter og behandlet 32 saker.
- iii. Rlf har hatt flere orientering fra samferdselsavdelingen.



## 2. Aktivitetsplan

Rlf har laget egen aktivitetsplan for 2017 som legges ved rapporten. Rlf har følgende kommentarer til utvalgte aktiviteter i planen:

i. Rlf har lagt vekt på å gi representantene mulighet til ny å få kompetanse og forståelse. I 2017 var dette i form av studietur til Barcelona, deltakelse på kurs og konferanser med mer. Alle omtales senere i årsmeldingen.

ii. Rlf sitt hovedfokus har vært på offentlig transport og særlig på innvendig og utvendig annonsering av holdeplasser, både for passasjerer på busser og for de som venter på holdeplass. Rlf er glad for arbeidet med sanntidssystem på offentlig transport i Nordland og ser fram til at Bodø tar dette i bruk i 2018. Det er mye arbeid som gjenstår før offentlig transport i Nordland er universelt utformet. Rlf har latt seg orientere om og har diskutert samferdsel i flere møter.

iii. Rlf har tatt til orientering at det er kommet en ny IKT-strategi i Nordland fylkeskommune (Nfk). Den har som mål å gjøre fylkets IKT tjenester og nettsider universelt utformet. Særlig har man fulgt med på utsending av dokumenter, publisering på internett og selve internettløsningen [www.nfk.no](http://www.nfk.no). Rlf er glad for arbeidet som gjøres med dette, men registrerer at det er mye arbeid som gjenstår tre og et halvt år etter ikrafttredelse av forskrift for universell utforming av IKT løsninger.

iv. Rlf følger med på hvordan Nfk åpner arbeidsmuligheter for personer med nedsatt funksjonsevne. Rlf ønsker særskilte ordninger for lærlinger og traineer med funksjonshemninger.

v. Rlf har fulgt med på arbeidet med universell utforming som har pågått i fylkeskommunen siden publisering av forvaltningsrevisjonen. Rlf er fornøyd med oppretting av uu-teamet i administrasjonen og at Rlf sitt rådgiver har fast plass. Man sikrer derved god flyt av informasjon mellom Rlf og teamet. Rlf er også fornøyd med arbeidet som pågår rundt oppdatering av planen om universell utforming og det arbeidet som gjøres med kompetanseøkning i administrasjonen.

vi. Rådgiver Nick Williams er medlem i KS nettverket for universell utforming sammen med rådgiver Guri Moe fra eiendomsseksjonen. I 2017 har det vært nettverkssamlinger i Oslo, Bodø og Gøteborg. Fra Nordland er også Bodø kommune og Meløy kommune medlemmer i nettverket. Som et resultat av arbeidet i nettverket, har medlemmer fra Nfk og Bodø kommune samarbeidet om å lage et kurs om universell utforming for administrasjonene i fylket og kommuner. Kurset er delvis finansiert av Bufdirektoratet. Kurset ble utsatt til januar 2018 med oppfølging i mars 2018.

vii. Frafall i videregående skole. I samråd med fylkesråd for utdanning har Rlf innledet en dialog med utdanningsavdelingen for å se om Nfk kan få bedre oversikt over hvordan elever med funksjonshemninger presterer i den videregående skole. Dialogen med utdanningsavdelingen har som mål å se hvordan man kan jobbe med kunnskapsgrunnlaget for data om elevprestasjoner i den videregående skole slik at man kan få frem data som viser hvordan elever med funksjonshemninger presterer i forhold til andre grupper.

viii. Rlf følger opp arbeidet mot hatytringer og mobbing i fylket og har i høst samarbeidet med FFO for å lage en konferanse rettet mot brukermedvirkere om temaet i 2018.



### 3. Døråpneren

Rlf sitt arbeidsutvalg har ansvar for å velge mottaker av fylkeskommunens tilgjengelighetspris Døråpneren. Prisen tildeles av rådsleder Geir-Tore Klæbo og fylkesordfører Sonja Alise Steen på fylkestingets møte i februar 2018 oppgis ikke navnet på vinneren før til neste år.

### 5. Driftstilskudd

Rlf har i 2017 tildelt kr 2.500.000 i driftstilskudd til fylkeslag av funksjonshemmedes organisasjoner. Driftstilskuddet fordeles som følger:

- 25 % fordeles likt mellom alle mottakere av tilskuddet som et grunntilskudd.
- 10 % fordeles på bakgrunn av en skjønnsvurdering av mottakernes aktivitet.
- 65 % fordeles i forhold til medlemstall.

25 organisasjoner fikk tildelt totalt mellom 29.362 og 377.426 kroner. Paraplyorganisasjonen Funksjonshemmedes fellesorganisasjon ble tildelt kr 335.650. Én søker fikk avslag.

Rlf har evaluert retningslinjene for driftstilskuddet i 2017. De fleste organisasjoner har felles drift og virksomhet for både voksne og barn og unge, med ett og felles organisasjonsnummer. Organisasjoner som ikke driver på denne måten får like fullt tilskudd som om de var én organisasjon. Etter Rlf sin vurdering bidrar dette mer til medlemsarbeid og mindre ressursbruk til administrasjon.

### 6. Samarbeid:

Rlf sin leder deltar i møter med fylkesordfører og gruppelederne i forkant av hvert fylkesting. Rlf har et årlig møte med fylkesråd, men dette er ikke blitt gjennomført i 2017.

I 2017 har fylkesordfører arrangert et utvidet fellesmøte for gruppelederne og medvirkningsorganene. I 2017 deltok leder Geir-Tore Klæbo og rådsmedlem Inger Helene Sydnes. Målet med møtet var å se hvordan vi kan lykkes med effektiv medvirkning i fylkeskommunens politiske beslutningsprosesser.

Rådgiverne i team medvirkning har en fellesplattform for samarbeid i det daglige og hvor man holder hverandre informert om hva det enkelte rådet arbeider med. Det gir synergieffekter og



## 7. Fylkestingssaker

Rlf er et rådgivende organ for fylkestinget. Foran hvert møte i fylkestinget går enten selve Rlf eller dets arbeidsutvalg gjennom utvalgte politiske saker og uttaler seg der Rlf mener det er faktorer som har betydning for personer med funksjonshemninger.

Rlf har uttalt seg om følgende fylkestingssaker:

- FT-sak 22/2017 Strategi for reiseliv og opplevelsesnæring i Nordland
- FT-Sak 053/2017 – Årsmelding Karrieresentrene i Nordland
- FT-Sak 056/2017 – Årsmelding fra Elev- og lærlingombudet
- FT-Sak 061/2017 - Lærlingeplasser i fylkeskommunale institusjoner - rapportering, etablering og inntak 2016
- FT-Sak 101/2017 Pilotprosjekt på besøksforvaltning
- FT-sak 104/2017 Kulturmelding 2017
- FT-Sak 109/2017 Gründerstrategi
- FT-sak 134 – Handlingsplanen Folkehelsearbeidet – status og framdrift
- FT-sak 138 – Statusrapport helsefremmende videregående skoler
- FT-sak 141 – Ny Fagskolelov
- FT-sak 144 – Læreplassituasjonen i Nordland
- FT-sak 145 – Nye vedtekter for Nasjonal Digital Læringsarena (NDLA)
- FT-sak 169/2017 Forlengelse av fylkeskommunens handlingsplan for universell utforming
- FT-sak 179 - Økonomiplan og budsjett
- FT-sak 182/2017 Høring - Nasjonal tiltaksplan for trafiksikkerhet på veg

## 8. Møter, kurs og konferanser med deltakelse fra Rlf

Rlf mottar en rekke invitasjoner til ulike kurs, konferanser, årsmøter og jubileum der fylkeskommunens eller Rlf sitt deltakelse som foredragsholdere eller deltakere er ønsket. For å holde seg oppdatert og få ny kunnskap er det viktig å delta på noen av disse. På grunn av at tilbudet er meget stort, så prioriteres deltakelse ut fra nytteverdi og tilgjengelige ressurser.

o Hilde Holand er konsultativmedlem på vegne av Rlf i fylkets trafiksikkerhetsutvalg.

o 6 medlemmer fra Rlf deltok på Nordlandskonferanse.

o Gunn Skjerve og rådgiver Nick Williams deltok på årets Aktiv Ung konferanse i Trondheim. Som vanlig var programmet omfattende. Følgende tema ble fulgt:

- «ulik-kroppede»
- Tilrettelegging av fritid
- Barn og unge som er mye på sykehus
- Inkluderende kroppsøving / hjelpemidler til lek og fritid
- Finnes det et inkluderingsideal?

Blant foredragsholdere var statssekretær Kai Morten Terning, professor Jan Tøssebro og lektor Torstein Lerhol.

o Nick Williams var invitert til å holde et halvdagskurs om rådsarbeid og universell utforming i Gildeskål kommune. Kursdeltakerne var fra kommunens råd for likestilling av funksjonshemmede, politiskledelsen og administrasjonen.

o Diana Johnsen og Williams deltok i UNIKT nettverksmøte i Oslo i mars. Dette er et nettverk for universell utforming innenfor IKT feltet. Tema var:

- EU direktivet om tilgjengelighet,



- om DAB radio
  - [www.varsleomfeil.no](http://www.varsleomfeil.no) – Stavanger kommunes nettside for tilbakemeldinger om behov for endring av universell utformingstiltak.
  - Universell utforming av skoleprogram og læring
  - Om tilpasning av hjelpemidler
- o Rlf sin rådgiver deltok sammen med rådgiverne for Fylkeseldreråd og Ungdommens fylkesråd på en felles sekretærsamling i Kristiansand. Der informerte vi om «team medvirkning» som samler kompetanse om medvirkning i Nordland fylkeskommune.
- o Williams deltok som gjest på «Arctivity» i juli.
- o Tidligere rådsmedlem Ståle Normann og Williams er medlem i referansegruppen for prosjektet Tilgjengelighet kulturarbeid som nå kjøres i regi av Norske kulturarrangører.

## 7. RAPPORTER FRA ANDRE ARRANGEMENT OG AKTIVITET

### 1. Temadagene – FFO i samarbeid med Rlf

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon Nordland (FFO) har tradisjon for å arrangere temadager før sitt årsmøte. I 2017 inviterte FFO Rlf til å samarbeide om arrangementet. Bakgrunnen var at FFO ønsket å gi innspill til revidering av fylkets handlingsplan om universell utforming som skulle i utgangspunktet redigeres i løpet av året. Alle avdelingene i fylkesadministrasjonen var invitert til å presentere sin avdeling og de utfordringene som de står overfor når det gjelder universell utforming. FFO sine medlemsorganisasjoner deltok med minst en deltaker. Det ble gitt mange innspill som nå er overlevert Nfk sitt uu-team, med mål om at de blir brukt som inspirasjon til mål og tiltak for planarbeidet som er nå utsatt til 2018.

Temadagene ble arrangert 24. og 25. mars på Thon Nordlys hotell i Bodø. Fra Rlf deltok Inger Helene Sydnes, Geir-Tore Klæbo, Mona Halsbakk, Diana Johnsen, Svein Ivar Hansen og Williams. Flere av disse var tilstede i andre eller flere roller. Fylkesråd Knut Petter Torgersen og generalsekretær Lily Ann Elvestad åpnet dagene. Rådsleder Geir-Tore Klæbo oppsummerte til slutt.

FFO sentralt ble informert om arrangementet i forkant. Både generalsekretær og hovedstyreleder deltok. Nordland er første fylket som har innhentet brukerinnspill til planarbeidet på en så strukturert og omfattende måte.

Evalueringen viste at deltakerne var veldig fornøyd med formen og innholdet. Både FFO Nordland og Rlf har besluttet å samarbeide om temadager.



Lorem ipsum dolor

## 2. Generasjonskonferanse

Ungdommens fylkesråd og Fylkeseldrerådet har arrangert Generasjonskonferanse siden 2009. Rådet for likestilling av funksjonshemmede har deltatt som arrangør siden 2011. I 2017 var tema psykisk helse. Kristin og Anne Holand fra «Godt Nok festivalen» i Steigen var prosesslederne. Innlederne var:

- Odd Eidner – om 5 om dagen for sjela
- Astrid Nøklebye Heiberg –aldersgrense for yrkesaktivitet?
- Psykiater Heidi Åsheim Stordahl NPS – kropp og sinn henger sammen
- Leif Strømdahl, Mental Helse – Leve livet, eller leve hele livet?
- Ingrid Bruun: «syk livet ut» om å overleve mobbing.
- Arnhild Lauveng – psykolog om å bli behandlet – eller invitert til samhandling?
- Inga Karlsen – om oppvekst som same i en fiendtlig verden
- Francois el Safadi - om mestring

Påmeldte fra Rlf var:

- Marte Imingen
- Lisbeth Fjell Leithe
- Geir-Tore Klæbo
- Mona Halsbakk
- Nick Williams

Igjen fikk konferansen i stor grad positive tilbakemeldinger fra deltakerne. Oppslutningen fra Rådet for likestilling av funksjonshemmede og fra de kommunale rådene for funksjonshemmede, er ikke like stor som fra ungdomsrådene og eldrerådene. Ca. 20% av deltakerne var fra kommunale råd for funksjonshemmede. Rlf skal evaluere sitt engasjement i konferansen. I Geir-Tore Klæbo sitt fravær oppsummerte Lisbeth Fjell Leithe tredje dagen av konferansen.

### 3. Studietur til Barcelona

Rif har som tradisjon å arrangere en årlig studietur. I 2017 gikk studieturen til Barcelona der man har i en årrekke jobbet med universell utforming. Dette er andre gangen Rif har vært i den Catalonske hovedstaden. Førrige gang var i 2010. Siden da har Barcelona opplevd et politisk maktskift og fokuset på universell utforming er ikke så tydelig som før. Likevel jobbes det med offentlig transport, og tilgjengelighet til offentlige områder og bygg. Rullestol tilgang til byens strender er et eksempel på dette. Byen har også jobbet en del med tilgjengelighet til fredede bygninger. På grunn av den reduserte fokuset på universell utforming besøkte Rif også nabobyen Girona som har jobbet mye med universell utforming innenfor reiseliv. Girona kommune takkes for velvillighet og godt samarbeid. Turen ble arrangert i samarbeid med KS og The Foundation of Universal Design i Barcelona (FUD).



Program:

- Forelesning om universell utforming ved Francesc Aragall (FUD)
- Forelesning om universell utforming i reiselivet ved Francesc Aragall
- Forelesning om universell design i Barcelona og dets interesse for norske kommuner og fylker ved Christian Hellevang (KS)
- Befaring av T bane og Tog
- «Middag som blind» – på «Dans le noir»
- Zero Limits Barcelona – om en GPS-app som illustrerer tilgjengelighet
- Møte med Girona kommune – utforming av utemiljø, offentlig transport og reiselivet.
- Byvandring i Barcelona
- Besøk til La Sagrada Familias gikk dessverre ut. Katedralen har nylig ferdigstilt et internasjonalt anerkjent prosjekt om design av guiding system.

#### **Deltakere fra rådet:**

- o Elisabeth Jelstad
- o Lisbeth Fjell Leithe
- o Diana Johnsen
- o Marte Imingen
- o Dagny Sofie Dahl
- o Gunn Skjerve
- o Svein Ivar Hansen
- o Michal Bye
- o Hilde Holand
- o Geir-Tore Klæbo
- o Mona Halsbakk
- o Nick Williams

#### **Deltakere fra administrasjonen**

- o Dag Bastholm, KMF
- o Henrik Schmidt, tannhelse
- o Greta Johansen

#### **4. Reiseliv for alle.**

Rlf hadde innspill til fylkestingssaken 018/2017 «Strategi for reiseliv og opplevelsesnæring i Nordland». Rlf var kritisk til at forhold for personer med funksjonshemninger ikke var nevnt i strategien. Disse representerer ca. 20% av befolkningen og dermed en stor markedsmulighet for næringen. Fylkestinget ba om at universell utforming og tilrettelegging for funksjonshemmede ble innarbeidet i strategien.



Rlf tilbød kompetansebistand til Nærings og regionalutviklingsavdelingen (NRU), som har saksansvar for planen. Under studieturen til Barcelona var Rlf blitt invitert til å delta på reiselivs konferansen «Tourism for all» som skulle arrangeres utenfor Girona i mai av The Foundation for Universal Design. Williams og rådgiver Kai-Erik Frantzen Breivoll fra NRU deltok på konferansen. Løsningsfokus var rettet mot muligheter, markedsstørrelse, disponibel inntekt i gruppen funksjonshemmede og anledningen til å angripe et nytt markedssegment med enkle eller mer avanserte midler.

Samarbeidet med NRU fortsetter og er utvidet til Destinasjon Nordland og Universitetet som sammen jobber nå med å arrangere første samlingen i 2018 for nettverket for reiselivsbransjen «Arena Nordland» der temaet skal være nettopp «reiseliv for alle».

## **5. Nord-Norsken**

Hvert år arrangeres det et felles møte mellom de fylkeskommunale råd for funksjonshemmede i Nord-Norge. I 2017 var det igjen Nordland sin tur å arrangere møtet som ble avviklet på Thon Nordlys hotell i Bodø.

Hovedtemaet var diskriminering og hovedinnleder var daglig leder Berit Vegheim i stiftelsen «Stopp diskrimineringen». Stiftelsen jobber for å spre kunnskap om diskriminering av personer med funksjonsnedsettelse, endre holdninger mot denne gruppen mennesker og om nasjonal, europeiske og FN regelverk om temaet.

Deltakerne hadde også en befarings av utemiljøet rundt småbåthavna i Bodø i regi av Bodø kommune ved landskapsarkitekt Marcus Zweiniger.

For første gang var Sametinget invitert til å delta på «Nord-Norsken». Sametinget er ikke pålagt å ha et råd for likestilling av funksjonshemmede, men dets administrasjon har jobbet med utfordringene og viste til et seminar i Harstad i 2016 arrangert av Universitetet i Tromsø med tema «situasjonen til samer med funksjonsnedsettelse». Her ble en ny forskningsrapport om temaet lagt frem og diskutert.

Deltakere var meget fornøyd med programmet og innholdet.

### **Deltakere fra Rlf var:**

- Geir-Tore Klæbo
- Kirsti Mentzoni
- Dagny-Sofie Dahl
- Inger Helene Sydnes
- Lisbeth Leithe
- Elisabeth Jelstad
- Hilde Holand
- Mona Halsbakk
- Tømm Jensen
- Åshild Opøyen
- Nick Williams
- Heidi Theodorsen

## **6. Landskonferanse**

Inger Helene Sydnes, Diana Johnsen, Mona Halsbakk og Williams deltok på årets landskonferanse for fylkesråd for funksjonshemmede i Stavanger i oktober. Landskonferansen for fylkesråd for funksjonshemmede er en viktig arena for Rlf og er en prioritert aktivitet.

### **Programmet inkluderte følgende temaer:**

- Universell utforming av ikt
- Nytt i byggeteknisk forskrift «tek 17»
- Velferdsteknologi
- Om bybanen i Bergen
- Veien videre for rådsarbeid på tvers av fylkesgrensene



## 8.Vedlegg 1 Medlemmer 2017

Oversikten viser Rlf i Nordlands sammensetning av faste representanter og personlig vara representanter.

	Fast representant	Parti / organisasjon	Vara representant	Parti / organisasjon
Politikere / Fylkestinget	Geir-Tore Klæbo leder	AP	Marius Meisfjord Josevold	SV
	May Valle nestleder	Venstre	Berhild Nilsen Ronning	FrP
	Hilde Holand	Krf	Ingeborg Steinholt	Rødt
Funksjonshemmedes organisasjoner	Lisbeth Fjell Leithe	FFO	Anne Cecilie Jentoft	FFO
	Inger Helene Sydnes	FFO	Marianne Pantalslid Brekke	FFO
	Diana Johnsen	FFO	Trond Pedersen	FFO
	Sunniva Halstensen Fra 9.10.2017: Joakim Komeliussen	FFO	Jostein Stige	SAFO
Ungdoms- representant	Dagny Sofie Dahl	SAFO	Marte Imingen (fastmotende vara)	SAFO
Fylkeskommunens administrasjon	Svein Ivar Hansen	Samferdsels- avdelingen	Anne-Marie Strømhaug	Utdannings- avdelingen
	Elisabeth Jelstad	Eiendoms- seksjonen	Egil Murud	Kultur-, miljø- og folkehelse- avdelingen
Fylkesmannen	Tomm Jensen	Kultur-, miljø- og folkehelse- avdelingen	Bjørn-Olav Revang	Samferdsels- avdelingen
KS	Gunn Skjerve		Kirsti Mentzoni	
Fastmotende observator *	Mona Halsbakk			
	Michal Bye	SAFO	Barbro Holmstad	SAFO

Lorem ipsum dolor

*\* Ved en inkurie valgte ikke fylkesting et medlem for SAFO. De har tradisjonelt hatt en representant i Rlf. Dette er ikke i strid med Rlf sitt reglement. Ungdomsmedlem med fastmøtende varamedlem er begge fra SAFO, men administrasjonen ble enig med SAFO om at det var uheldig at de ikke fikk en representant som vanlig. SAFO og Rlf ble enig om at SAFO skulle ha en fastmøtende observatør med tale og forslagsrett for å løse dette. I 2017 ba SAFO om å få ha en vara for deres medlem, noe som ble vedtatt i Rlf 24.11.2017.*

### **Arbeidsutvalget**

Rlf har valgt et arbeidsutvalg som har delegert fullmakt til å ta seg av hastesaker og som gjennomgår saker som skal fremmes for Rlf.

1. Geir-Tore Klæbo
2. May Valle
3. Dagny Sofie Dahl

*Det er ikke utnevnt varamedlemmer*

## **9. Vedlegg 2 Reglementet for Rlf**

Reglementet for Rådet for likestilling av funksjonshemmede i Nordland

**Vedtatt av fylkestinget under sak 110/2011  
og trer i kraft 10.10.2011  
JournalpostID: 11/26143**

### **1. Benevnelse**

Rådet for likestilling av funksjonshemmede i Nordland

### **2. Mandat for Rådet for likestilling av funksjonshemmede i Nordland**

Rådet opprettes i henhold av Lov om råd eller anna representasjonsordning i kommunar og fylkeskommunar for menneske med nedsett funksjonsevne m.m. av 17. juni 2005, gjeldende fra 10. 09.2007.

Rådet skal legge til rette for drøftinger mellom rådets medlemmer og offentlige og private instanser om spørsmål av betydning for funksjonshemmede.

Rådet skal se til at brukernes erfaringskunnskap tas med i saks- og behandlingsprosessen.

Rådet skal på eget initiativ ta opp saker, drive informasjonsarbeid og medvirke til å fjerne samfunnsskapte barrierer.”

### **3. Formål**

Rådet for likestilling av funksjonshemmede i Nordland er et rådgivende organ for fylkeskommune, statlige etater på fylkesnivå, kommuner og andre offentlige instanser og institusjoner.

Rådet for likestilling av funksjonshemmede i Nordland arbeider etter den politiske målsetningen om full deltaking og likestilling for funksjonshemmede i samfunnet. FNs standardregler for like muligheter for mennesker med funksjonshemming skal være et sentralt redskap i dette arbeidet.

Rådet for likestilling av funksjonshemmede i Nordland skal sørge for at mennesker med funksjonshemming sikres en åpen, bred og tilgjengelig medvirkning i arbeidet med saker som er særlig viktige for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Dette gjelder blant annet tilgjengelighet, arbeid mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne og tjenester for mennesker med nedtatt funksjonsevne.

### **4. Oppnevning**

Fylkestinget oppnevner Rådet for likestilling av funksjonshemmede i Nordland.

Rådets funksjonstid følger den fylkeskommunale valgperioden.

Fylkestinget vedtar rådets regelverk og sammensetning.

Funksjonshemmedes organisasjoner har rett til å legge fram forslag på representanter fra sine organisasjoner.

Leder og nestleder velges av fylkestinget blant fylkestingets medlemmer.

### **5. Sammensetning**

Fylkestinget avgjør ved hvert valg hvor mange medlemmer og varamedlemmer rådet for likestilling av funksjonshemmede i Nordland skal ha.

#### **Rådet består av representanter fra:**

- folkevalgte
- fylkeskommunal og statlig administrasjon (minst en statlig)
- fra funksjonshemmedes organisasjoner
- Kommunenes Sentralforbund

Rådet kan selv velge arbeidsutvalg. Rådets leder er da leder for arbeidsutvalget.

## **6. Rådets arbeidsoppgaver**

Rådet kan legge til rette for drøftinger mellom rådets medlemmer og offentlige instanser om spørsmål av betydning for funksjonshemmede.

Rådet skal se til at brukernes erfaringskunnskap tas med i saks- og behandlingsprosessen. Rådet skal på egen initiativ ta opp saker, drive informasjonsarbeid og medvirke til å fjerne samfunnsskapt barrierer.

Rådet skal ta opp forhold på samfunns- og systemnivå som berører mennesker med nedsatt funksjonsevne innen blant annet plan- og bygningssektoren, samferdsel, barnehage, skole, kultur, idrett, friluftsliv, helse og pleie- og omsorgstjenestene og IKT-baserte løsninger.

Rådet skal ta initiativ til bedre samarbeid og samordning mellom kommuner, fylkeskommuner og statlige etater i saker av interesse for funksjonshemmede.

Vedtak og uttalelser fra rådet skal legges ved saksdokumentene til organ som tar avgjørelse i saken.

## **7. Sekretariat og økonomi**

Rådet for likestilling av funksjonshemmede i Nordland skal ha fast sekretariat.

Fylkeskommunen dekker utgiftene til rådet. Rådet disponerer eget budsjett.

Rådet skal holdes løpende orientert om sakene det skal ha/har til behandling.

Saker skal etter samråd med rådets leder, legges fram for rådet i henhold til de saksbehandlingsregler som til enhver tid gjelder.

Rådet har rett til å uttale seg om sekretariatsfunksjonen, budsjett og saksbehandlingsregler i rådet.

## **8. Godtgjørelse**

Medlemmer som ikke møter på vegne av offentlige myndigheter får møte- og reisegodtgjøring etter reglement for "Godtgjørelse ved fylkeskommunale ombuds- og tillitsverv". Tapte arbeidsgodtgjørelse eller utgifter til tolk, tilsyn i hjemmet osv. i forbindelse med møter dekkes i henhold til fylkeskommunens reglement.

## 9. Møter

Rådet holder møter minst fire ganger i året. For øvrig innkalles rådet, eventuelt arbeidsutvalget når minst en tredel av medlemmene krever det.

Rådet bestemmer selv arbeidsformen og møteplan utarbeides.

Det føres protokoll fra møtene. Protokollen gjøres tilgjengelig for alle.

Møter innkalles normalt med minst 14 dagers varsel. Saksdokumenter sendes rådets medlemmer/varamedlemmer og andre med møterett.

Det føres referat fra møtene. Protokollen gjøres tilgjengelig for alle. Utskrift av møtebok sendes medlemmer/varamedlemmer, fylkesrådet, sentraladministrasjonens avdelingssjefer, funksjonshemmedes organisasjoner, statlige etater på lokalt/regionalt nivå og kommunale råd for funksjonshemmede.

Utskrift av møtebok sendes fylkestingsrepresentantene.

Rådet legger hvert år fram årsmelding om sin virksomhet. Årsmeldingen legges fram for fylkestinget. Årsmelding sendes blant annet til fylkesrådet, sentraladministrasjonens avdelingssjefer, funksjonshemmedes organisasjoner i Nordland, fylkeskommunale råd for funksjonshemmede, kommunale råd for funksjonshemmede i Nordland og Statens råd for funksjonshemmede.



## 10. Vedlegg 3 Oppdatert aktivitetsplan 2018

# Rådet for likestilling av funksjonshemmede i Nordland

## Aktivitetsplan 2018

### 1. Egen kompetanse

- Leder vurderer rådsmedlemmers deltakelse på kurs og konferanse etter forslag fra rådgiver
- Studietur – forslag:
  - om frafall i VGS jf. NHF konferanse i Oslo
  - tema reiseliv i Nordland med bakgrunn i Næringsavdelingens satsing.

### 2. Kompetanse overføring

- Kurs i universell utforming for administrasjonene i fylket i samarbeid med Bodø kommune-finansiert av KS nettverket
- Til sammen 3 regionale konferanser for kommunale råd i 2018 og 2019. Rlf medlemmer deltar på minst 1 av disse.
- Rlf ber om å bli inkludert i fylkesmanns kommunekonferanse.
- Samarbeid med FFO om temadager 27. og 28. april. Tema hatytringer overfor mennesker med funksjonsnedsettelse. Kommunale råd, Fylkeseldreråd og Ungdommens fylkesråd inviteres, men må selv dekke utgifter til kost og opphold. FFO inviterer ledere i medlemsorganisasjonene.

### 3. Universell utforming

#### Samferdsel

- Innføring av sanntidssystem på bussene i Bodø følges av Rlf. Rlf utprøver dette så snart det er på plass.
- Plassering av bussholdeplassen ved Nordlandssykehus følges opp.
- Mulighet for å innføre periodebilletter for de med honnørkort følges opp
- Rlf ber samferdselsavdelingen om å samarbeide om å lage et kurs for taxisjåfører og bussjåfører.
- Samferdselsavdelingen oppfølges med tanke på utvidelse av TT ordning



### **IKT løsninger**

- Rlf følger med utvikling av handlingsplaner som kommer ut av strategiplanen.
- Rlf følger med Dokumentasjonsenteret sitt arbeid med produksjon av universelt utformet dokumenter. Samarbeidet med Blindeforbundet fortsetter etter behov.
- Rlf ber samferdselsavdelingen om en orientering om billettautomater mm som brukes i offentlig transport i Nordland

### **uu-teamet / plan for universell utforming**

- Rådgiver deltar i uu-teamet og orienterer regelmessig om arbeidet i teamet.
- Rådgiver orienterer regelmessig om arbeidet med planen for universell utforming
- Rlf behandler forslag til planen for universell utforming før den presenteres til fylkestinget.

### **Arbeid**

- Fylkesrådet oppfordres til å lage et program slik at lærlinger med funksjonshemninger kommer opp i 15% av antall lærlinger i fylkeskommunen.
- Fylkesrådet oppfordres til å lage en traineeordning for høyt utdannede personer med funksjonsnedsettelse hos fylkeskommunen.
- Tematime i fylkesting – livsløp til menneske med funksjonshemming – samarbeid med folkehelse?

### **Tilgjengelighet Kulturnorge**

- Rådgiver tilbyr veiledning til interesserte kulturarrangement i samarbeid med kulturavdelingen. Begrenses i forhold til kapasitet. Større arrangement prioriteres.
- Rådgiver deltar i prosjektgruppe – «Tilgjengelighet kulturnorge»

### **4. Samarbeid rådene Nord Norge**

- Deltagelse på konferansen Nord Norsken.
- Samarbeid med de andre medvirkningsorganene i aktuelle saker og eventuelle eksternfinansierte prosjekter. Det gjelder særlig e-læringsprosjektet – jfr. kompetanse.

### **5. Politiske saker**

- Få tilgang og innsyn i saker som kan omhandle gruppen vi representerer og gi råd til fylkestinget før behandling av aktuelle saker.
- Fremme aktuelle saker for gruppen vi representerer og få dem inn til politisk behandling.
- Fremmer saker for fylkesting der relevant.
- Rlf ønsker mer diskusjon om politiske saker.

## **6. Samarbeid**

### **Fylkesordfører og gruppelederne**

- Holde fylkestinget orientert om Rlf sitt arbeid
- deltakelse i møte med fylkesordfører / gruppeledere foran fylkesting.
- Fylkestingsmedlemmene tar opp relevant saker i egen gruppe eller plenum der relevant.

### **Fylkeseldreråd og Ungdommens fylkesråd**

Felles møte med Eldrerådet og Ungdommens fylkesting – juni 2018

### **Fylkesråd og administrasjonen**

- Årlig samarbeidsmøte med fylkesrådet.
- Fylkesråd eller administrasjonen inviteres til Rlf møte der relevant.

### **Brukerorganisasjoner**

- Rlf inviterer ulike brukerorganisasjoner på rådsmøtene til informere om sine utfordringer. (eksempel Mental helse, Norsk forbund for utviklingshemmede etc.) ½ time per møte? FFO – 4 møter, SAFO 1.
- Arrangere møte med Folkehelsealliansen

## Vedlegg 4 – RAPPORTERING FRA ADMINISTRASJONEN I FORHOLD TIL PLANEN «UNIVERSELL UTFORMING – ET SAMFUNN FOR ALLE».

### 1. Stabsavdelingen

Stabsavdelingen har i løpet av 2017 tatt ansvar for å rullere handlingsplanen for universell utforming, med sikte på å fremme fylkestingssak om dette i 2018.

Stabsavdelingen har også sørget for at det har blitt etablert et tverretattlig team på saksbehandlernivå i fylkeskommunen, som skal påse at arbeidet med universell utforming blir fulgt opp i alle avdelinger.

Målsetningen med uu-teamet er å oppnå god forankring i etatene og styrke Nordland fylkeskommunes arbeid med universell utforming. Teammedlemmene skal være endringsagenter i sin etat, være pådrivere i arbeidet med uu og tilføre etatene kompetanse om uu.

#### Uu-teamets arbeid skal bidra til:

- Økt bevissthet i Nordland fylkeskommune om universell utforming
- Positive holdninger i etatene til å skape et samfunn som er godt tilrettelagt for alle

Uu-teamet får ansvaret for å utarbeide forslag til fylkeskommunens nye handlingsplan for universell utforming. Den nye handlingsplanen skal være fylkesrådets forslag til plan og etatene bør ha et solid eierskap til innholdet i planen. Uu-teamet skal også påse at tiltakene i planen gjennomføres. Det er viktig å styrke kompetansen om uu i etatene og den enkelte etat må ha et levende forhold til handlingsplanen. Tiltakene må være konkrete og godt forankret i etatene.

#### Uu-teamets oppgaver er som følger:

- Kartlegging av status for universell utforming (uu) på fylkeskommunens ansvarsområder
- Utarbeide forslag til ny handlingsplan for uu
- Fokus både på «lavthengende frukter» og tiltak som krever mer innsats og investeringer
- Forankre arbeidet med uu og handlingsplanen i etatene
- Være pådrivere for gjennomføring av tiltakene i handlingsplanen
- Rapportere på gjennomføringen av handlingsplanen
- Bygge egen kompetanse innen uu og bidra til kompetanseheving i etatene
- Vurdere å utarbeide anbefalte kriterier for universell utforming, jfr. anbefalte kriterier for helsefremmende barnehager og grunnskoler

Det er utarbeidet sak til fylkestinget i desember 2017 om forlenget funksjonstid på inntil ett år for gjeldende handlingsplan. Ny handlingsplan er planlagt å foreligge innen første halvår 2018.

**Uu-teamet skal også bidra til å gjennomføre de forbedringer som er anbefalt i forvaltningsrevisjonen om universell utforming. Tiltakene omfatter:**

- Organisering og koordinering av arbeidet på tvers i organisasjonen
- Kompetanseheving
- Retningslinjer for brukermedvirkning
- Omtale av krav til universell utforming i saksutredningen
- Tydelige krav til universell utforming i anbud
- Konsulentbistand for å kontrollere at anskaffelsen er i samsvar med kravene
- Oversikt over tilgjengeligheten til fylkeskommunale bygg

Det har blitt gjennomført et oppstartsseminar samt to ordinære møter i uu-teamet i løpet av 2017. Det er også igangsatt tiltak for kompetanseheving i uu-teamet og etatene.

Stabsavdelingen har igangsatt tiltak for universell utforming i/av systemer, rutiner, dokumenter og maler som gjelder saksbehandling, arkiv og websider, jfr. punkt 7.8 i handlingsplanen. Blant annet er det stilt krav til omtale av universell utforming i maler for politiske saker.

## **Folkehelse**

**Seksjon for folkehelse har følgende innspill til revisjon av handlingsplan for universell utforming:**

**Under kapitel 4. Fylkeskommunens øvrige plan og vedtak som omhandler UU må revidert utgav ta opp i seg at det er utarbeidet ny regional kulturstrategi, ny regional reiselivsstrategi, nye og reviderte arealpolitiske retningslinjer samt ny regional plan for folkehelse 2018 – 2025.**

**Under kapitel 5 Sektoransvarsprinsippet må punkt 5.5 Kultur og miljø endres til Kultur, miljø og folkehelse, Scene 8 må legges inn under punkt 5.5.2 Kunst- og kunstformidling.**

**Under punkt 5.7 Folkehelseavdelingen må dette endres til Seksjon for folkehelse. Første avsnitt strykes og legg inn en setning om at Tannhelsetjenesten er egen seksjon.**

**Første avsnitt på side 16 der må Folkehelseavdelingen strykes.**

**I tiltak 7 under kapitel 6 Sektorovergrepene må Ungdommens fylkesråd legges til.**

**Tabell 7.7 på side 21 må endres til Kultur, miljø og folkehelseavdelingen og tabell 7.5 på side 20 integreres som en del av tabell 7.7.**

## Universell utforming 2017

### Sanntid buss og båt

Avdelingen er i prosessen med å implementere sanntidsinformasjonssystem for kollektivtransporten i Nordland. Dette betyr at de reisende vil kunne få informasjon via mobil, på buss, i reiseplanleggeren på 177nordland.no, og skjermer på utvalgte busstopp, hurtigbåt- og ferjekaier. Systemet genererer data til innvendig opprop og skjermvisning av neste stopp, og utvendig opprop av linjenummer og destinasjon.

Prosjektets første fase inkluderer bybussene på Mo, i Bodø og Narvik, og pilotprosjekter på ferje og hurtigbåt. Som pilot er valgt Nesna-Levang for fylkesvegferjer, og Moskenes-Bodø for riksvegferjer. Pilot på hurtigbåt er NEX I Bodø-Helgeland. Videre utvikling av sanntidssystemet vil omfatte regionale bussruter, og øvrige hurtigbåt- og ferjeruter.

### Anbud hurtigbåt

Samferdselsavdelingen har i forbindelse med universell utforming spesielt fokusert på orienterings-, bevegelses- og miljøhemmede. Fartøy som bygges gjøres så i henhold til relevante regler og forskrifter. Uavhengig av slike forskrifter har fylkeskommunen følgende spesifikke krav:

- Fartøyet skal minimum ha 1 stk rullestolplass med sikringsanordning.
- Fartøyet skal være utstyrt med handikaptoalett.
- Det skal være lavest mulig dørterskler i passasjerområdet, eventuelt med skråplan foran/bak eventuelle terskler.
- Høreslynge skal være montert i salong og all informasjon på høyttalere skal også gå gjennom teleslyngen.
- Fartøyet skal være konstruert og utstyrt slik at bevegelseshemmede personer kan stige om bord og gå i land på en enkel og sikker måte.
- Fartøyet skal være konstruert og utstyrt slik at bevegelseshemmede personer kan forflytte seg mellom dekkene på egen hånd eller ved hjelp av ramper eller heiser.
- Det skal settes opp anvisninger til slike adgangsfasiliteter ved alle innganger og andre hensiktsmessige steder om bord på fartøyet.

5 båter bygget etter denne malen er per nå i drift, henholdsvis i Træna lokal, Lurøy lokal, Meløy, Gildeskål og Tysfjord. I tillegg har vi under bygging en båt til som skal gå i ruteområdet Sandnessjøen-Bjørn-Løkta-Nesna (Regionpendelen).

### Vi har også skrevet kontrakt på bygging av to nye Nordlandsekspressen. Disse skal gå mellom Bodø og Helgeland, og Bodø og Lofoten. Spesifisert under er punkter for universell utforming:

- For å ivareta adgang til skipet for alle reisende blir det innstallert gangveier som kan benyttes både fra hoveddekk og øvre dekk og sørger for at bevegelseshemmede personer kan stige om bord og gå i land på en enkel og sikker måte.
- Det blir innstallert heis midtskips slik at bevegelseshemmede enkelt kan ta seg øvre dekk ned til passasjersalng og vise versa.
- På hoveddekk har man tilgang til alle fasiliteter som t.d. kiosk, toalett, bagasjeområde og dyrerom. Korridorer og døråpninger har bredde på 1000mm som sikrer god tilgjengelighet for alle.

- Lyspunkt i taket blir arrangert for å danne ledelinjer over hovedtraséer. Langs vegg i korridorer blir det montert håndrekk 90cm over golvnivå. Generelt unngås overraskende hindringer, og eventuelle elementer som kan medføre fare for kollisjon vil ha kontrasterende farger. Det skal være lavest mulig dørterskler i passasjerområdet, eventuelt med skråplan foran/bak terskler. Dekket er belagt av sklisikkert vinylbelegg og det blir benyttet allergivenlige materialer, som t.d. skinntrekk på stoler i passasjersalong.
- Trapp mellom dekk har tette opptrinn med kontrastfarge på trappenesen. Det installeres rekkverk på begge sider, samt taktil merking ved trappenes start og slutt.
- Det er satt av fire posisjoner med rullestolfester og 4,5% av setene har ekstra god benplass. Ett av fire toaletter tilfredsstiller kravene til handicap-toalett.
- Det plasseres taktilt skilt ved inngang som viser layout på passasjersalong. Passasjerinformasjon vil bli gitt visuelt via skjermer i salong og audiovuselet gjennom PA anlegg.
- Høreslyngje monteres i salong inkludert serveringsområde/kiosk og all informasjon på høyttalere skal også gå gjennom teleslyngen

### **Anbud buss**

Det ble oppstart av anbud på Søndre Helgeland, og Indre Helgeland.

- Alle busser skal ha høyttaler og mikrofonanlegg av en slik kvalitet at holdeplasseannonsering kan høres ved maksimal innvendig støy.
- Alle busser skal også ha innvendig display og innvendig høyttaler for automatisk holdeplasseannonsering og automatisk utvendig annonsering av bussens destinasjon.
- Busser klasse I har krav om 2 barnevogn/rullestolplasser.
- Busser klasse II og III har krav om 1 barnevogn/rullestolplass.

### **Nytt bussystem Mo**

Fra 1.oktober 2017 ble kollektivsystemet lagt om på Mo. Endringen ble gjort på bakgrunn av politisk vedtak gjort i Rana kommune. I likhet med andre byer i Nordland, har antall reisende på bussene i Mo blitt redusert i løpet av de siste årene.

Utgangspunktet var at det i forbindelse med oppstart av nytt bussenbud i oktober 2017, skulle etableres et mer forenklet og moderne kollektivsystem på Mo. Systemet ble konstruert etter samme modell som i Bodø, der det ble gjennomført en større omlegging høsten 2012. Erfaringene fra Bodø er at publikum finner det nye kollektivsystemet mer attraktivt og lettere å forstå, blant annet grunnet faste passeringstider, faste rutetraseer og forbedret informasjon spesielt hensyntatt universell utforming.





